

Metodika uchování genetického zdroje zvířat

Plemeno: Česká husa
Česká husa chocholatá

Autor: Ivan Pavel

I. PLEMENO, jeho chov a šlechtění

(1) Původ a vývoj plemen

Česká husa je původním, velmi starým plemenem hus, přímým potomkem místních zdomácnělých divokých hus, které je chováno na území České republiky již po staletí. Její znaky a vlastnosti se utvářely dlouhodobým spolupůsobením tvrdších klimatických podmínek středoevropského regionu a zpočátku pouze podvědomých, později již cílevědomých šlechtitelských opatření místních chovatelů. Až do poloviny 19. století byla u nás nejrozšířenějším plemenem a její populace byla mimořádně homogenní. Po masovém dovozu cizích plemen hus v druhé polovině 19. století byla těmito částečně vytlačena a částečně pokřížena. Genofond Českých hus byl značně zdecimován a od úplného zániku je uchránila regenerace ve 30. letech 20. století, při které bylo využito posledních nepokřížených zvířat z jižních Čech. V 60. a 70. letech 20. století postihla Českou husu další, ještě větší krize. Jejím důvodem bylo státem řízené, plošné křížení s husami Rýnskými a Italskými, jehož cílem bylo přizpůsobit vlastnosti Českých hus potřebám tehdejších velkochovů. Tehdy Česká husa téměř zanikla a k její záchraně došlo opět v hodině dvanácté, plemenářským podchycením několika posledních, starších, jedinců z oblasti východních Čech. V současnosti je chov Českých hus výhradně záležitostí menších, zájmových chovů. Část chovů je zařazena do kategorie genetických zdrojů. Česká husa je mezinárodně uznaným plemenem, evidovaným v Evropském seznamu plemen drůbeže.

Česká husa chocholatá je plemenem vyšlechtěným selekcí z Českých hus. Začátky šlechtění spadají do sedmdesátých let 20. století a výchozím materiálem byly vybrané České husy s malou chocholkou, které se v populaci Českých hus občas objevují. Na upevnění a zvýraznění tohoto znaku se zaměřila menší skupina chovatelů z okresu Rychnov nad Kněžnou a po zapojení dalších chovatelů z řad členů Klubu chovatelů českých hus, byl šlechtitelský proces úspěšně ukončen uznáním nového samostatného plemene v roce 1988. O několik let později pak byla uznána také standardovou komisí Evropského chovatelského svazu a je evidována v evropském seznamu plemen drůbeže. Část chovů je zařazena do kategorie genetických zdrojů.

(2) Charakteristika plemen a chovný cíl

Česká husa je menší, nenáročné plemeno silné konstituce. Je výborně přizpůsobená tvrdším klimatickým podmínkám středoevropského regionu. Vyznačuje se živým temperamentem, ostražitostí, shánlivostí, relativní nenáročností a značnou otužilostí. Tyto vlastnosti ji předurčují pro chov v extenzivních podmínkách, ve větších výbězích s dostatkem pastvy a s přístupem na vodní plochy. Zvláště vhodná je pro menší, zájmové chovy a pro chovy v zemědělských usedlostech. Naopak nevhodná je pro chov v malých omezených prostorách a pro chov ve větších hejnech, zejména pro značnou agresivitu a častější monogamní založení houserů. Exteriérové znaky a vlastnosti plemene jsou podrobně uvedeny ve standardu, který je součástí českého Vzorníku plemen drůbeže. Z hlavních znaků je zdůrazněn menší rámec, široký, nepřilíš hluboký trup, jemnější hlava a zobák, nižší, široký postoj a velmi bohaté peří s vysokým podílem peří prachového. Průměrná hmotnost mladých houserů je 5,0 kg, mladých hus 4,0 kg. Hmotnost víceletých zvířat je o cca 25 % vyšší. Snáška je 15 a více vajec s bílou skořápkou o hmotnosti asi 120 g a je soustředěna do jednoho nebo dvou cyklů. Základní plemennou vlastností je schopnost vysedět a odvodit housata, která je u hus většiny ostatních plemen již spíše výjimkou. K jejím přednostem patří velmi dobrá jatečná výtěžnost, výborná kvalita masa a zejména jakost peří, které je mimořádně pružné a obsahuje vysoký podíl peří prachového.

Česká husa chocholatá je rovněž menší, nenáročné plemeno silné konstituce, výborně přizpůsobené tvrdším klimatickým podmínkám středoevropského regionu. Její exteriérové znaky a vlastnosti jsou podrobně uvedeny ve standardu, který je součástí českého Vzorníku

plemen drůbeže. Z hlavních znaků je zdůrazněn menší rámec, široký, nepříliš hluboký trup, jemnější hlava s lebeční výdutí a výraznou chocholkou, jemný zobák, nižší, široký postoj a velmi bohaté peří s vysokým podílem peří prachového. Průměrná hmotnost mladých houserů je 5,0 kg, mladých hus 4,0 kg. Hmotnost víceletých zvířat je o cca 25 % vyšší. Vlastnosti plemene a jeho nároky na chovatelské podmínky jsou zcela shodné s Českou husou.

(3) Důvody zařazení plemen do Národního programu, specifické vlastnosti

Důvody pro zařazení obou plemen do Národního programu jsou historické, kulturní a hospodářské. **Česká husa** patří k nejstarším původním evropským plemenům hus. **Česká husa chocholatá** je jedním ze dvou našich plemen hus a spolu se španělským plemenem Emporda také jedním z pouhých dvou chocholatých plemen hus uvedených v evropském seznamu. Obě plemena se exteriérovými znaky i vlastnostmi výrazně liší od všech plemen, která vznikla v okolních zemích, nebo sem byla dovezena. Jsou to zejména jejich specifické vlastnosti (uvedené v jejich charakteristice), které se u většiny ostatních plemen nevyskytují a které je předurčují jako plemena mimořádně vhodná pro podmínky různých tradičně pojatých volných chovů a to nejen v čistých populacích, ale i k případnému využití při šlechtění plemen jiných.

(4) Hlavní zásady šlechtění plemen

Garantem plnění šlechtitelského programu obou plemen je Český svaz chovatelů z.s. (dále ČSCH). Konkrétní realizací je vedením ČSCH pověřen jeho pobočný spolek - Klub chovatelů českých hus (dále KCHČH), jehož výbor působí současně jako Chovatelská rada českých plemen hus.

Pro zařazení chovů do skupiny GZ není podmínkou členství jejich majitelů v ČSCH, KCHČH, ani v žádné jiné chovatelské organizaci. Všichni chovatelé GZ však musí být zapojeni do systému koordinované plemenitby a jsou povinni respektovat tuto Metodiku a z ní vyplývající rozhodnutí KCHČH a Chovatelské rady.

Uznávání chovů jako GZ provádí výhradně hodnotitel pověřený Radou plemenné knihy drůbeže (dále Rada PKD) k uznávání chovů GZ drůbeže. (Současný hodnotitel, předseda Sboru posuzovatelů drůbeže ČSCH Ivan Pavel, byl jmenován 9. 10. 2010).

Evidenci zvířat podle původu a chovatelů vede Plemenná kniha drůbeže (dále PKD).

Šlechtitelský program obou plemen vychází z parametrů chovného cíle, které jsou definovány v jejich standardech – Pavel I., Tuláček F.: Vzorník plemen drůbeže, ČSCH 2006. (tyto standardy jsou uvedeny jako součást Metodiky v příloze).

Hlavní zásady šlechtitelského programu plemen

- Chovný cíl: dle standardu plemen.

Selekce zvířat v populaci – dle stanovených zásad se provádí pouze u majitelů chovů GZ (podrobně je rozvedena v kapitole (8) Odlišnosti ve šlechtění GZ).

- Kontrola užitečnosti v populaci - dle stanovených zásad se provádí pouze u majitelů chovů GZ (podrobně je rozvedena v kapitole (8) Odlišnosti ve šlechtění GZ).

(5) Rozsah a stav populací plemen a jejich genetický zdroj

Počty a trend populací za období let 2004 – 2015

Česká husa i **Česká husa chocholátá** jsou chovány téměř výhradně v drobných chovech. Přesné statistické údaje o počtech chovů a tedy ani o celkových počtech chovaných zvířat neexistují. Relativně stabilní základ jejich populací tvoří dlouhodobě chovy GZ. O těchto chovech je vedená přesná evidence, obsahující jejich počet, stavy chovných zvířat a vybrané parametry užitkovosti. Z níže uvedených tabulek vyplývá relativně stabilní úroveň stavů chovných zvířat i sledovaných parametrů jejich užitkovosti. Další evidovaný chov cca 40 Českých hus existuje v MTD Ústrašice pro účely testování, jsou k dispozici údaje o několika dalších chovech členů Klubu chovatelů českých hus, které zatím mezi chovy GZ zařazené nejsou. Z různých statistik ČSCH, jako jsou evidenční listy chovatelů nebo protokoly z výstav a z náhodných zjištění u chovatelů, kteří nejsou členy ČSCH, lze odhadnout, že kromě chovů evidovaných v kategorii GZ, je možná dvojnásobný počet zvířat chován ještě v dalších chovech. To znamená, že České husy chová asi 100 chovatelů a celková populace plemene čítá v současnosti asi 450 zvířat a České husy chocholáté asi 40 chovatelů a celková populace plemene čítá v současnosti asi 150 zvířat. Počty chovatelů i chovných zvířat mají dlouhodobě mírně vzestupný trend. Ze zahraničí jsou prokazatelné údaje o několika chovech obou plemen na Slovensku a jednom chovu Českých hus v Německu.

Přehled uznaných chovů GZ **Českých hus** v období let 2005 - 2015

Rok:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet chovů GZ	18	17	17	16	17	16	16	21	24	16	16
Počet zvířat v GZ	117	134	127	111	123	127	128	125	127	113	109
Housat na 1 husu GZ (ks)	5,3	6,3	7,0	6,5	5,5	5,9	5,1	6,4	5,9	6,2	6,0
Prům.hmot.vajec GZ (g)	159,5	159,6	165,9	164,6	166,4	172,0	167,8	168,4	164,6	162,7	164,5

Přehled uznaných chovů GZ **Českých hus chocholátých** v období let 2005 - 2015

Rok:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet chovů GZ	5	7	6	5	5	9	9	8	8	8	7
Počet zvířat v GZ	25	35	30	32	36	60	70	70	66	74	61
Housat na 1 husu GZ (ks)	6,6	8,0	7,7	7,0	7,4	7,5	5,2	6,8	5,9	6,7	5,2
Prům.hmot.vajec GZ (g)	176,3	168,3	175,6	161,5	174,5	161,9	162,6	161,5	164,6	165,6	160

Při rozhodování o cílovém stavu populací obou plemen bylo hlavním kritériem zabezpečení jejich trvalé existence. Naproti tomu byly zvažovány i reálné možnosti chovu v podmínkách, které těmto plemenům vyhovují a také předpokládaný zájem chovatelů. Po zhodnocení těchto kritérií byl cílový stav populace **Českých hus** stanoven na 1400 zvířat, z nichž přibližně 400 by mělo být v chovech s řízenou, nebo alespoň koordinovanou plemenitbou. Cílový stav populace **Českých hus chocholátých** pak na 700 zvířat, z nichž přibližně 400 by mělo být v chovech s řízenou, nebo alespoň koordinovanou plemenitbou.

Při stanovení minimálního a cílového rozsahu GZ Českých hus a Českých hus chocholátých bylo vycházeno z celkové velikosti jejich populací, obvyklého generačního intervalu, uvažované technologie chovu a zejména z nutnosti trvalého zachování životaschopné populace plemen, při udržení co největší šíře jejich genetické diverzity.

Struktura GZ:	jednotlivé chovy rozdělené na kmeny (rodiny) – poměr houserů a hus většinou 1:1 až 1:4
Minimální rozsah GZ:	u každého z obou plemen 200 zvířat, z toho minimálně 50 houserů
Cílový rozsah GZ:	u každého z obou plemen 400 zvířat, z toho minimálně 100 houserů
Generační interval:	podle kvality zvířat a možností konkrétního chovatele 1 – 10 let

II. GENETICKÝ ZDROJ, jeho chov a stabilizační šlechtění

(1) Kritéria pro zaevidování zvířete jako genetického zdroje do NP

Uznávací řízení GZ se provádí v chovech. Provádí je hodnotitel pověřený uznáváním chovů GZ. Prodloužení platnosti chovu v následujících letech je možné i na základě výsledků každoročního svodu odchovu. Využití této možnosti je odvislé od jednoznačnosti těchto výsledků a je v pravomoci pověřeného hodnotitele.

Podmínky pro zaevidování zvířat jako GZ jsou následující:

- Fenotyp odpovídající standardu s tolerancí běžné variability.
 - Nepřípustnost závažných konstitučních vad, anomálií ve stavbě kostry, dále obecně platných výlukových vad a znaků jiných plemen.
 - Dobrý zdravotní stav.
 - V chovech skupiny B parametry užitkovosti předků na úrovni nejméně 2/3 spodní hranice uvedené ve standardech.
 - Kompletní rodokmen do 2. generace předků ve dvou alternativách:
 - a) konkrétní otec (registrační číslo) + konkrétní matka (registrační číslo)
 - b) konkrétní otec (registrační číslo) + kmen = skupina sester a polosester (číslo kmene)
- Přípustnost cizího plemene v rodokmeni je 0 %.

Zvířata významná z hlediska biodiverzity, pocházející ze zcela neevidovaných chovů mohou být zařazena do genetických zdrojů po návrhu koordinátora NP.

(2) Dokumentace a evidence genetického zdroje

Definitivní značení zvířat se provádí uzavřenými registračními kroužky určeného typu a velikosti, distribuovanými ČSCH, výhradně prostřednictvím KCHČH. Přidělené série registračních kroužků musí chovatelé použít tak, aby byly u odchovů z jednotlivých kmenů zachovány nepřerušené a od jiných kmenů oddělené číselné řady.

Centrální evidenci zvířat vede ČSCH jako pověřená organizace dle zákona 154/2000 Sb., prostřednictvím Plemenné knihy drůbeže. Kromě toho vede další agendu nad rámec těchto povinných údajů o chovech svých členů ještě KCHČH.

Podkladem pro tuto evidenci jsou pravidelné údaje od jednotlivých chovatelů doplněné o každoroční výsledky uznávacích řízení chovů GZ.

V PKD je povinné vedení následujících údajů:

- počet chovů GZ,
- seznam chovných zvířat podle registračních čísel,
- jejich původ (rodokmen),
- výsledky kontroly užitkovosti v rozsahu stanoveném pro jednotlivé skupiny chovů (snáška a hmotnost vajec),
- výsledky líhnutí,
- záznamy o registraci housat, odděleně podle jednotlivých kmenů.

(3) Odlišnosti ve šlechtění genetického zdroje

Jediným využívaným způsobem uchování obou plemen je metoda *in situ*. Plemenitba přirozená, bez inseminace. Základní jednotkou každého chovu jsou kmeny. Značení kmenů je kombinací

dvou písmen z příjmení chovatele, pořadového čísla kmene a dvojčíslem roku založení kmene (např. chovatel Novák, 1. kmen založený v roce 2014 = NV 01/14). Kmeny vznikají a zanikají s houserem. Jednotlivá zvířata ze zrušených kmenů, např. jedince se vzácným rodokmenem, nebo s mimořádnou kvalitou exteriéru nebo užitkovosti ze zrušených kmenů, lze využít v nových chovatelských kombinacích i v další chovatelské sezóně. Rozhodnout o jejich konkrétním využití je v pravomoci hodnotitele GZ, nebo Chovatelské rady plemene.

Chovy GZ se dělí do 2 skupin podle způsobu kontroly užitkovosti:

Skupina A: chovy s 1 a více kmeny. V těchto chovech je předmětem šlechtění pouze exteriér zvířat. Provádí se v nich i hromadná kontrola snášky, ale pouze jako podklad pro statistické vyhodnocení parametrů užitkovosti plemen. Jediným kritériem pro zařazení jednotlivých zvířat do chovu je kvalita exteriéru a to jak celkového typu, tak dílčích plemenných znaků. Výsledky šlechtění se hodnotí porovnáním kvality chovných zvířat v kmenech s kvalitou jejich potomků. Potřebná úroveň užitkovosti je v těchto kmenech udržována přednostním zařazováním plemeníků z chovů skupiny B, které šlechtění na užitkovost provádějí. Obměna zvířat se většinou provádí formou jednorázového zrušení starých kmenů a sestavení kmenů nových. Do nových kmenů se vyberou mladé husy (výhradně sestry a polosestry) pocházejících ze zrušených kmenů. Výjimečně je však možná i částečná obměna hus v kmenech v jednotlivých letech jejich trvání, za předpokladu, že tyto doplňované husy mají rodokmen blízký ostatním husám v kmenech. V rodokmenech zvířat z těchto kmenů je pak uváděn konkrétní otec (registrační číslo) a jako matka konkrétní kmen - skupina vzájemně příbuzných hus (číslo kmene).

Skupina B: chovy s 1 a více kmeny: kontrola snášky individuální, s doplňujícím výpočtem na 1 průměrnou husu. Tyto chovy šlechtí zvířata jednak na exteriér, jednak na užitkovost, přičemž vycházejí z kvality exteriéru i užitkovosti jednotlivých hus. V těchto kmenech mohou být zařazené husy vzájemně příbuzné i nepříbuzné. V rodokmenech zvířat z těchto kmenů je pak uváděn konkrétní otec (registrační číslo) a konkrétní matka (registrační číslo).

Evidence zvířat: Prvotní evidenci vedou jednotným způsobem jednotliví majitelé chovů GZ. Vybrané údaje z této evidence zasílají ve stanovených termínech PKD (viz tabulka).

Pro chovatele je povinné vedení následujících údajů:

- seznam chovných zvířat podle registračních čísel,
- jejich původ (rodokmen),
- výsledky hodnocení při uznávacím řízení a jejich zařazení do konkrétních kmenů,
- výsledky kontroly užitkovosti v rozsahu stanoveném pro jednotlivé skupiny chovů (snáška a hmotnost vajec)
- schopnost k vylíhnutí a k přirozenému odchovu housat,
- existence dvou snáškových cyklů v kalendářním roce,
- výsledky líhnutí,
- záznamy o registraci housat, odděleně podle jednotlivých kmenů.

Líhnutí housat musí probíhat způsobem, který zamezí promísení housat různého původu. V případě líhnutí v líhni musí chovatel při vybírání housat z líhně zabezpečit jejich přechodné značení způsobem, který je umožní identifikovat podle původu v průběhu celého období odchovu, do doby kroužkování registračními kroužky.

V chovech skupiny A musí být zřetelně odlišena housata z jednotlivých kmenů např. rozdílnými křídelními značkami, nebo plastovými kroužky.

V chovech skupiny B musí být jednotlivá rodokmenně líhnutá housata evidována po obou rodičích a proto musí být ihned po vylíhnutí označena do obou křídel rodokmenovými křídelními značkami. Toto značení není nutné v případech, kdy je v kmenech pouze 1 husa, nebo když líhnutí a odchov jednotlivých hus probíhá odděleně přirozeným způsobem (pod husou).

Kontrola užítkovosti: Kontrolu snášky provádějí jednotliví chovatelé a to pouze u zvířat ve 2. užítkovém roce. Při výpočtu průměrné snášky na 1 husu se vychází z průměrného počtu hus v kmeni. Hmotnost vajec se zjišťuje rovněž jen od zvířat ve 2. užítkovém roce. Průměrná hmotnost vajec se vypočítá sečtením hmotnosti všech snesených vajec, která se vydělí jejich počtem. Evidence kontroly je prováděna na jednotných tiskopisech a po jejím ukončení jsou souhrnné výsledky z jednotlivých kmenů (průměrná snáška a průměrná hmotnost vajec) předávány do databáze PKD. Dále se ověřuje schopnost vysedění a přirozeného odchovu housat a podle možností jednotlivých chovatelů se doporučuje ověřit u hus ve 2. užítkovém roce, vytvořením vhodných podmínek, také přítomnost vloh pro druhý cyklus snášky.

Selekce: V chovech GZ se provádí třístupňová selekce. Prvním stupněm je selekce na exteriér, která probíhá v průběhu růstu a vývoje zvířat od vylíhnutí do pohlavní dospělosti. Tuto selekci provádějí sami chovatelé. Závěrečnou selekci, spojenou s výběrem nových chovných zvířat (podmíněným na 1 rok), provádí pověřený hodnotitel v rámci uznávacího řízení chovů na podzim roku jejich líhnutí. Růst hus a vývoj některých jejich znaků však probíhá po dobu asi 1,5 roku, proto tato zvířata musí projít ještě druhým stupněm selekce na podzim následujícího roku (provádí se vždy současně s ročním svodem odchovu). Zde je jim vystaven podrobný protokol o bonitaci, na základě kterého jsou, pak již definitivně, zařazena do chovu. Třetí stupeň je selekce prováděná po skončení 2. užítkového roku. Podkladem pro tuto selekci jsou výsledky kontroly dědičnosti exteriérových znaků, konkrétně údaje z hodnocení potomstva. V chovech skupiny B se navíc porovnávají výsledky užítkovosti hus ve 2. roce snášky s užítkovostí jejich matek a matek otců. Tuto kontrolu užítkovosti provádějí chovatelé a o výsledcích informují Chovatelskou radu plemene. Vyřazují se husy, jejichž potomstvo výrazně neodpovídá požadavkům standardu, dále ty, u kterých se neprokázala schopnost k vysedění a k přirozenému odchovu housat a ty, které nedosáhly ani 2/3 spodního rozmezí stanovených parametrů užítkovosti. Kromě toho chovatelé vyřazují z chovu zvířata i v průběhu roku, zejména z důvodu zhoršeného zdravotního stavu, nebo jiných skutečností, na základě kterých lze předpokládat jejich další nepoužitelnost v chovu.

Hodnocení potomstva a chovný výběr: Základem hodnocení potomstva je porovnání všech exteriérových znaků se znaky jeho rodičů. Do tohoto hodnocení jsou zařazena všechna mladá zvířata, která zůstanou po selekcích provedených v době odchovu chovatelem. Toto hodnocení je součástí závěrečné selekce a provádí je buď přímo v chovech pověřený hodnotitel, nebo je realizováno na podzimním svodu odchovu. U všech zvířat je provedeno podrobné posouzení všech znaků exteriéru rozdělených do šesti pozic známkami od 5 do 1 a stanovení výsledné třídy. Závěry z tohoto hodnocení jsou podkladem pro výběr mladých zvířat do nových kmenů. Výsledky Chovatelská rada dále porovná s dřívějším hodnocením rodičů těchto mladých zvířat, statisticky vyhodnotí mezigenerační posun ve šlechtění jednotlivých znaků a závěry případně využije pro některé korekce ve zpracovaných harmonogramech rotace plemeníků.

Svod odchovu a roční závěrečné shromáždění se zhodnocením výsledků GZ: Každoročně na podzim zajistí KCHČH svod a hodnocení odchovu. Pro chovatele GZ je účast na tomto svodu povinná. Jednotliví chovatelé musí předvést zvířata obou pohlaví ze všech kmenů, od kterých odchovávali housata, v minimálních počtech stanovených Chovatelskou radou plemene. Náplní svodu je zhodnocení výsledků šlechtění v jednotlivých kmenech, jejich vzájemné porovnání a výběr mladých chovných zvířat do nových kmenů.

Součástí svodu je roční závěrečné shromáždění všech chovatelů GZ, na kterém Chovatelská rada plemene zhodnotí výsledky uplynulé chovatelské sezóny a seznámí chovatele se záměry ve šlechtění plemene na další chovatelský rok.

Termíny: Jako součást realizace programu šlechtění GZ jsou pro některé vybrané činnosti stanovené následující závazné termíny:

Termín	Opatření	Zodpovídá
1.1.	Definitivní sestavení jednotlivých kmenů ze zvířat vybraných při uznávacím řízení	chovatelé GZ
15.1.	1. hlášení chovatelů PKD – složení jednotlivých kmenů k 1. lednu	chovatelé GZ
Přibližně 1. – 6. měsíc	Kontrola snášky a hmotnosti vajec u hus ve 2. chovatelském roce v jednotlivých cyklech, kontrola schopnosti k vysedění housat	chovatelé GZ
Přibližně 2. – 7. měsíc	Vylíhnutí housat	chovatelé GZ
15.8.	2. hlášení chovatelů PKD - snáška, hmotnost vajec, výsledky líhnutí a přehled registrace housat podle jednotlivých kmenů a hus	chovatelé GZ
1.9 – 9.9.	Provedení závěrečné selekce chovatelem – předběžný výběr zvířat do jednotlivých kmenů, vypsání seznamů	chovatelé GZ
10.9.–20.11.	Uznávací řízení v chovech na další rok – výběr a zařazení chovných hus do jednotlivých kmenů	hodnotitel GZ
20.9.–20.11.	Svod odchovu, výběr zvířat do jednotlivých kmenů a roční závěrečné shromáždění chovatelů se zhodnocením roku.	výbor KCHČH
30.11.	Předání sumarizace výsledků uznávacího řízení chovů GZ na další rok PKD	hodnotitel GZ
30.11.	Předání roční závěrečné zprávy GZ za uplynulý rok PKD	výbor KCHČH
1.12.–20.12.	Projednání závěrečné zprávy o činnosti chovů GZ za uplynulý rok v ÚOK chovatelů drůbeže a Radě PKD	předseda ÚOK

(4) Zařazení vlastníka genetického zdroje do Národního programu

Chovatel se předem seznámí s metodikou uchování daného plemene a předem zváží své technologické možnosti, personální kapacity a další okolnosti nezbytné pro komplexní dodržování této metodiky. Technologie, ustájení a výživa zvířat musí odpovídat požadavkům plemene.

Neplnění příslušných ustanovení zákona 154/2000Sb., vyhlášky 72/2017 Sb. o genetických zdrojích a této Metodiky je považováno za závažné nedostatky, které vedou k vyřazení chovu z GZ (z Národního programu).

(5) Základní povinnosti vlastníka genetického zdroje při práci s GZ zvířete

Chovatel je povinen realizovat veškerá plemenářská opatření stanovená řídicími orgány KCHČH, nebo pověřeného hodnotitele, jako např. zařazení doporučených plemenů a také každoročně předvést určené počty odchovaných zvířat na svodech odchovu.

Za obecně platných podmínek je povinen nabídnout násadová vejce, případně přebytečnou mladou drůbež ze svého chovu dalším chovatelům se zájmem o čistokrevnou plemenitbu. Důvodem k vyřazení účastníka z NP je neplnění těchto povinností a zásad uvedených v bodě (4).

Postup předání vzorku biologického nebo genetického materiálu s příslušnou dokumentací dle § 14 f, odst.(1) písm. d), plemenářského zákona:

Chovatel je povinen v případě vyzvání poskytovat biologický vzorek zvířat. Poskytnutí vzorku na vyžádání koordinačního pracoviště se uskuteční po předchozí dohodě s chovatelem o podmínkách a termínu odběru, osobě zajišťující odběr, a o způsobu předání odebraných vzorků, na základě písemné Dohody o poskytnutí vzorku.

Koordinační pracoviště zároveň poskytne potřebný materiál a instrukce ke způsobu označení, ošetření a doručení vzorků a následně potvrdí příjem.

(6) Kryokonzervace

V současné době nejsou technicky zvládnuté ekonomicky relevantní metody uchování drůbežích gamet pro rutinní kryokonzervaci

(7) Praktická využitelnost plemen

Těžiště praktického využití obou plemen v současnosti spočívá a také v budoucnosti lze předpokládat výhradně v drobných chovech. Zejména v podmínkách umožňujících chov na větších prostranstvích, jako jsou okrajové části obcí, nebo samostatně stojící zemědělské usedlosti a také v oblastech s drsnějším klimatem, by měla být vhodnou alternativou jiným, pro tyto podmínky méně vhodným plemenům a komerčním hybridům. Propojením mimořádné nenáročnosti a přiměřené užitkovosti jsou v těchto podmínkách schopna plně uspokojit potřeby samozásobení chovatelů a to s nižšími ekonomickými náklady a zpravidla i ve vyšší kvalitě (biokvalitě). Nezanedbatelnou předností obou plemen je i skutečnost, že zejména v okolí zemědělských usedlostí také vhodně doplňují kolorit místní krajiny.

Propagace a marketing plemen

Širší propagace **Českých hus** i **Českých hus chocholatých** je dlouhodobě prováděna především vystavováním vybraných jedinců na výstavách, pořádaných různými organizačními složkami ČSCH. Z akcí většího rozsahu pak na celostátních výstavách ČSCH, na výstavě GZ v rámci výstavy Náš chov v Lysé n.L. a na výstavě Země živitelka v Českých Budějovicích. Na těchto akcích je však třeba více zdůrazňovat historický a kulturní význam těchto plemen, jejich jedinečnost, specifické plemenné vlastnosti, mimořádnou kvalitu masa a peří a zatraktivnit tyto expozice pro širší veřejnost formou vystavení početnějších skupin zvířat v prostředí simulovaných „selských dvorků“ apod. Tato propagace by měla být vždy doplněna informacemi o tom, kde je možné plemena (chovná zvířata, housata) získat.

(8) Současné problémy plemen a očekávaná budoucí rizika

Velkým rizikem se mohou stát epidemie některých závažných nemocí drůbeže a s nimi spojená preventivní likvidace drůbeže v rozsáhlých oblastech.

Další riziko spočívá v nenaplnění cílových stavů populací, nebo dokonce v případném dalším snížení počtů chovů a tím i chovných zvířat. Důsledkem by byl nárůst vzájemné příbuznosti zvířat a z toho vyplývající dopady inbreedingové deprese, která by v krajním případě mohla přerůst ve stadium ohrožení existence těchto plemen. Rizikových faktorů, které by mohly takový stav způsobit je více. Vedle kolísavé oblíbenosti jednotlivých plemen u chovatelů, je to především celý soubor vlivů (ekonomických, sociologických, společenských), který postupně mění dřívější zvyklosti a jednání lidí a k chovatelským aktivitám je obecně spíše nepřátelský.

(9) Návrh opatření na eliminaci rizik a řešení aktuálních problémů

Eliminace uvedených rizik je složitá a účinek jednotlivých opatření lze jen velmi těžko předvídat. Především je nutné vypracovat krizový plán pro případ rozšíření některých závažných onemocnění, který by ochránil chovy GZ v daných oblastech před preventivní likvidací.

- Propagovat chov **Českých hus** i **Českých hus chocholatých** v rámci Českého svazu chovatelů a v široké veřejnosti s cílem získání nových chovatelů a zvýšení stavů populace.

- Podchytit určitý trend, který se v poslední době projevuje (zatím u menší části obyvatel), spočívající ve snaze zvýšit podíl zabezpečení potravin v rámci možností z vlastních zdrojů, ať již z ekonomických důvodů, nebo z očekávání lepší kvality. Využít zájem určitých skupin o obnovu starých tradic např. „Svatomartinské husy“. Pro chovy s tímto zaměřením jsou obě české husy mimořádně vhodnými plemeny.
- Jako ochranu před případnými zákazy nebo různými snahami o omezování chovů, dodržovat zejména v chovech GZ, ale i v ostatních chovech členů ČSCH, obecně platné právní předpisy a uplatňovat stanovené nebo doporučené technologické a plemenářské postupy.
- Trvale sledovat a důsledně připomínkovat návrhy obecně platných předpisů (zákonů, vyhlášek, nařízení) u kterých hrozí riziko negativních dopadů na chovy zvířat.

(10) Postup v případě nutnosti regenerace plemen

S ohledem na aktuální stav se v současnosti s regenerací plemen **Česká husa** ani **Česká husa chocholatá** neuvažuje. Pro případ vzniku stavu, který by vyústil v potřebu regenerace, je stanoven následující postup:

- A. Zpracování projektu regenerace Chovatelskou radou;
- B. Projednání projektu v orgánech ÚOK chovatelů drůbeže a Radě PKD a jeho doporučení ke schválení;
- C. Schválení projektu MZe.
- D. Opatření schválená v projektu v souvislosti s regenerací by případně, pravděpodobně na přechodnou dobu, měnila některé obecně platné zásady, stanovené v této metodice.

Předpokládá se, že by do projektu byli zařazeni vybraní chovatelé, přednostně ze skupiny chovů GZ. Uplatňovaná plemenářská opatření by vycházela z aktuální situace s cílem řešení konkrétních problémů plemene.

III. ZÁVĚR

(1) Rozsah působnosti metodiky a období její platnosti

Tato metodika je v plném rozsahu závazná pro pověřenou organizaci (ČSCH) a její nižší organizační složky - Ústřední odbornou komisi chovatelů drůbeže, Plemennou knihu drůbeže, Sbor posuzovatelů drůbeže, Klub chovatelů českých hus, Chovatelskou radu a majitele chovů GZ.

(2) Popis projednání metodiky a postup pro schválení případných změn

Metodika byla doporučena ke schválení po předchozím projednání v orgánech ÚOK chovatelů drůbeže a Rady plemenné knihy drůbeže. Dále proběhly pracovní schůzky na MZe za účasti ČSCHDZ, VÚŽV a MZe.

Pro provedení případných potřebných změn v metodice je stanoven postup - projednání a doporučení v orgánech ÚOK a Radě PKD a následné schválení MZe.

Autor metodiky - na základě pověření ÚOK a Rady PKD metodiku zpracoval podle stanovené osnovy Ivan Pavel, předseda Sboru posuzovatelů drůbeže ČSCH.

(3) Podpisy zpracovatelů a schvalujících osob

Přílohy:

1. Standard husy české
2. Standard husy české chocholaté
3. Nepřípustné vady